

Н. В. СТЕЛЬМАХ (канд. пед. наук, доц.),

А. І. СПУР (студентка)

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА В СИСТЕМІ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

У статті розкрито сутність і роль волонтерської роботи у формуванні і розвитку особистості студента. Доведено важливість волонтерського руху у розвитку суспільства на сучасному етапі.

Визначено законодавчу основу волонтерського руху. Розкрито сутність основних категорій даної проблеми: волонтерський рух, волонтерство, волонтерська допомога, волонтер.

Подано систему організації підготовки студентів-волонтерів Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського.

Розкрито сутність та форми роботи волонтерів з дітьми в «Центрі психолого-соціальної реабілітації дітей» м. Миколаєва: різні види арт-терапії, ігри, читання та обговорення книг, кінофільмів, допомога у виконанні домашніх завдань тощо.

Ключові слова: волонтерська допомога, волонтерський рух, волонтерство, волонтер.

Постановка проблеми. Волонтерська діяльність є основою побудови та розвитку громадянського суспільства. Вона втілює в себе найшляхетніші прагнення людства – прагнення миру, свободи, безпеки та справедливості для всіх людей.

Відповідно до Загальної Декларації Прав Людини 1948 року та Міжнародної Конвенції про права дитини 1989 року «будь-яка людина має право вільно об'єднуватися у мирні асоціації», волонтери розглядають свою діяльність як інструмент соціального, культурного, економічного та екологічного розвитку [6; 7].

Волонтерська допомога — один із важливих напрямків добровільної соціальної роботи. Основні підходи до неї сформульовані у Загальній декларації волонтерів, яку прийнято на IX Конгресі Міжнародної асоціації волонтерів (Франція, 14 вересня 1990 р.).

Аналіз останніх досліджень. Вивченням волонтерського руху займалися такі видатні вчені як Т. Арсенєва, Л. Рудєва, Т. Лях, О. Безпалько, Н. Заверіко, І. Зверєва, Н. Зімоєць, Т. Голованова, Ю. Гапон, А. Капська та інші. У їх наукових працях визначено сутність волонтерського руху, волонтерської діяльності, розкриваються її зміст, напрямки, форми; особлива увага приділена ролі волонтерської допомоги у формуванні гармонійної особистості.

Мета статті: розкрити сутність та роль волонтерської роботи у формуванні та розвитку особистості студента.

Виклад основного матеріалу. Сучасна ситуація в Україні характеризується соціально-психологічною, економічною нестабільністю, зниженням рівня життя більшості населення, девальвацією моральних норм і цінностей у суспільстві, зростанням злочинності і насильством.

Соціально-психологічні проблеми в Україні відобразилися на психологічному самопочутті різних верств населення. Ще більш відчутно визначилася категорія людей, які потребують допомоги. Передусім, це молоді люди без жодного заняття, дорослі безробітні, діти, які не отримують потрібної уваги з боку батьків, або не мають батьків, пенсіонери та ін.

На сучасному етапі розвитку нашої країни висококваліфікованих психологів та соціальних працівників в Україні не вистачає. Вирішення цієї проблеми потребує, по-перше, вивчення реальних потреб різних верств населення; по-друге, визначення, апробації та розширення методик соціально-психологічної роботи, які допоможуть в реалізації цих проблем; по-третє, потрібна підготовка висококваліфікованих спеціалістів, здатних професійно впроваджувати розроблені концепції і програми соціально-психологічної роботи [3, с.38].

Поки ці проблеми не вирішені, на допомогу соціальним службам приходять волонтерський рух.

У Законі України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» визначено, що волонтерський рух – добровільна, добродійна, неприбуткова та вмотивована діяльність, яка має соціально корисний характер [8]. Він можливий тільки у вільному, незалежному, демократичному суспільстві. Служіння

суспільству виховує громадянські почуття, а волонтерський рух, зокрема, є оптимальною умовою прояву альтруїзму та гуманності для самореалізації і самовдосконалення людини будь-якого віку [5, с. 59].

Загальна декларація волонтерів волонтерство визначає як інструмент соціального, культурного, економічного та екологічного розвитку. Зазначається, що це добровільна, непрофесійна соціальна робота, яка сприяє поліпшенню якості життя особистості, особистісному зростанню, поглибленню почуття солідарності, задоволенню потреб людини.

Волонтерська діяльність є основою побудови та розвитку гуманного суспільства. Вона втілює в себе найшляхетніші прагнення людства – прагнення миру, свободи, безпеки та справедливості для всіх людей [4, с. 310].

Волонтерську роботу проводять волонтери. У Законі України «Про волонтерський рух» визначено, що волонтер – це фізична особа, яка добровільно здійснює благодійну неприбуткову та умотивовану діяльність, що має суспільно-корисний характер. Волонтерами можуть бути особи, які досягли 16 років або, як виняток (за згодою одного з батьків або особи, яка його заміняє), з 15 років [9].

Цілий ряд науковців (О. Безпалько, Н. Заверіко, І. Зверева, Н. Зімовець) вважають, що волонтер – це, передусім, добра, милосердна людина, яка володіє неабиякими комунікативними навичками і приваблює до себе людей, розуміє проблеми оточуючих та співчуває їм, має бажання безкорисливо допомогти вирішувати проблеми інших людей. До того ж, волонтер характеризується порядністю, уважністю, відповідальністю, відвертістю зі своїми клієнтами. [2, с. 52].

Найбільший досвід волонтерської роботи набуто в практиці діяльності соціальних служб для молоді. Найпоширенішим видом добровільної допомоги є соціальна допомога інвалідам, сиротам, дітям, які залишилися без піклування батьків, дітям вулиці, особам, схильним до наркоманії та алкоголізму тощо. З цією метою в нашій країні реалізуються такі програми, як «Діти вулиці», «Книжки для дітей-інвалідів», «Друзі по телефону», «Ігротеки для дітей-інвалідів», «Сторінки, які жили», «Разом заради розвитку», «Сучасне розуміння життя та здорового способу життя» тощо. Всього в соціальних службах у 58 програмах беруть участь 4390 волонтерів. Практично всі програми, особливо на первинному рівні, реалізуються шляхом залучення волонтерів та громадських організацій [1, с. 105 – 107]. У багатьох розвинутих країнах світу волонтерський рух є основним фактором системи саморегуляції у суспільстві.

У різних регіонах залучення людей до діяльності волонтерами відбувається різними шляхами. Найбільш розповсюджений варіант – залучення студентів відповідних спеціальностей (соціальних робітників, психологів, юристів, медиків) до соціальної роботи через волонтерські групи [1, с. 16].

У Миколаївському національному університеті ім. В. О. Сухомлинського на факультеті філології та журналістики активно працює волонтерська група «Відкрите серце» на чолі з викладачем Ю. Сорочан, до якої входять студенти спеціальності «Корекційна освіта. Логопедія».

Молодь, що вступає на перший курс університету, зазвичай, не ознайомена із роботою волонтерів. Вони запрошуються на конференцію, яку щорічно організують студенти-старшокурсники разом з викладачами – керівниками волонтерського руху. Активний обмін думками, досвідом, враженнями, результатами волонтерської роботи сприяє формуванню у студентів молодших курсів потреб у соціальній допомозі дітям. Вони обирають якийсь напрямок подальшої громадської роботи.

Так, студентів-логопедів зацікавила волонтерська робота в «Центрі психолого-соціальної реабілітації дітей» м. Миколаєва. Там перебувають діти віком 3-18 років, позбавлені батьківської любові та опіки.

У стінах університету студенти-волонтери проходять спеціальну підготовку: беруть участь у тренінгах, семінарах, відвідують спеціальні курси, на яких отримують відповідні знання, оволодівають основними вміннями і навичками соціальної роботи з психолого-соціальної реабілітації дітей. Цілеспрямована підготовка допомагає з'ясувати мету, сутність та особливості волонтерської роботи з дітьми, які потребують психолого-педагогічної допомоги.

У «Центрі психолого-соціальної реабілітації дітей», волонтери проводять з дітьми різні види арт-терапії, ігри, читають та обговорюють книги, допомагають виконувати домашні завдання тощо.

Нетрадиційні «Розмови по колу» створюють доброзичливу атмосферу. Діти діляться своїми мріями, таємницями, розповідають про свої родини та близьких людей. Разом зі студентами-волонтерами розмірковують над учинками героїв, відомих та простих людей та їхніх однолітків. Акцент робиться на проявах та ролі сили духу, загартованої волі, віри в досягнення своєї мети. Як

показує досвід, такі зустрічі дають дітям впевненість, укріплюють силу волі, надихають дітей ще краще працювати над собою.

Висновки. Волонтерська робота – дуже важка, потребує великих витрат часу та емоційного виснаження. Вона не оплачується грошима, але відповідальне ставлення до своїх обов'язків приносить винагороду: радість і щастя в очах дітей, їх бажання удосконалювати себе та перемагати труднощі.

Саме волонтерська робота є дуже важливою в процесі професійної підготовки. Вона сприяє розширенню та поглибленню знань, формує уміння та навички взаємодії з дітьми з психо-фізичними травмами, обмеженими можливостями, вчить любити дітей, що є основним в педагогічній діяльності.

Список використаної літератури

1. Беспалько О. В. Соціальна робота в громаді : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / О. В. Беспалько. – К. : Центр навч. літератури, 2005. – 172 с.
2. Волонтерство. Порадник для організатора волонтерського руху / Укл. Т. Л. Лях, авт. кол. : О. В. Беспалько, Н. В. Заверіко, І. Д. Зверева, Н. В. Зімовець та ін. – К. : ВГЦ «Волонтер», 2001. – 60с.
3. Василенко К. Волонтер – це стан душі / К. Василенко // Волонтер. – 2001. – №10. – С. 38-40.
4. Голованова Т. П., Гапон Ю. А. Волонтерство в соціальній роботі як феномен цивілізованого суспільства / Т. П. Голованова, Ю. А. Гапон. – К., 1996. – 500 с.
5. Словник-довідник для соціальних працівників та соціальних педагогів / за заг. ред. А. Й. Капської. – К., 2000. – 313 с.
6. Загальна декларація прав людини [Електронний ресурс]. – 10 грудня 1948. – Режим доступу : http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/ declhr. – Назва з екрану.
7. Конвенція про права дитини ООН [Електронний ресурс]. – 20.11.1989. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_021. – Назва з екрану.
8. Закон України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю». – Відомості Верховної Ради України від 05.06.2009. – 2009. – № 23. – 869 с.
9. Закон України «Про волонтерський рух». – Відомості Верховної Ради України від 21.10.2011. – 2011. – № 42.– 1842 с.

Стаття надійшла до редакції 28.02.2014

Н. В. Стельмах, А. И. Епур

Николаевский национальный университет им. В. О. Сухомлинского

Формирование и развитие личности студента в системе волонтерской работы

В статье раскрыты сущность и роль волонтерской работы в формировании и развитии личности студента. Доказана важность волонтерского движения в развитии общества на современном этапе. Определена законодательная основа волонтерской деятельности. Раскрыта сущность основных категорий данной проблемы, а именно: волонтерское движение, волонтерство, волонтерская помощь, волонтер. Рассматривается опыт организации подготовки и непосредственной работы студентов-волонтеров Николаевского национального университета имени В.О.Сухомлинского в «Центре психолого-социальной реабилитации детей».

Ключевые слова: волонтерское движение, волонтерство, волонтерская помощь, волонтер.

N. Stelmah, A. Yepur

Mykolayiv National University named after V. O. Sukhomlinsky

The Formation and Development of the Individual Student in the System of Voluntary Work

The article deals with the nature and role of voluntary work in the formation and development of the individual student. The importance of voluntary movement in the development of society at the present stage has been improved, it is characterized by socio-psychological, economic instability, decline in living standards of most people, the devaluation of moral norms and values in society, increase of crime and violence.

Legal framework of volunteer movement is defined, which includes: the Universal Declaration of Human Rights 1948, the International Convention on the Rights of the Child 1989, the Law of Ukraine "On Social Work with Children and Young People", Law of Ukraine "On volunteerism."

The sense of the main categories of problem is shown: volunteerism, volunteering, volunteer help, volunteer. Volunteerism is a voluntary, charitable, non-profit and motivated activity that is socially useful. Volunteering is a tool of social, cultural, economic and environmental development. It is noted that this is a

voluntary, non-professional social work that improves the quality of life of the individual, personal growth, strengthening solidarity and satisfaction of human needs. Volunteer is a person who willfully makes a charitable non-profit and reasoned activity that is socially useful. Volunteers may be individuals who are over 16 years, or, as an exception (with the consent of a parent or the person substituting it) 15 years.

A system of students volunteers training of Mykolayiv National University named after V. O. Sukhomlinsky is given, which includes: workshops, seminars, visits to specialized courses in which they receive the appropriate knowledge, acquire basic skills to social work with psycho-social rehabilitation of children. The essence of volunteer work with children in the "Center of psycho-social rehabilitation of children" in Mykolayiv is: different kinds of art therapy, games, reading and discussing books, movies, help with homework, etc.

Key words: *volunteer movement, volunteering, volunteer help, volunteer.*